

ASIA**Käräjäoikeudessa tehtiin virheitä asiakirjapyyntöön käsittelyssä****KANTELUT**

Kantelija on oikeuskanslerinvirastoon 17.5.2018 saapuneiksi kirjatuihin kanteluihin ja niiden lisäkirjoituksessa 30.5.2018 arvostellut käräjäoikeuden menettelyä hänen tekemiinsä asiakirjapyyntöihin vastaamisessa.

Diaarinumerolla OKV/899/1/2018 kirjatusta kantelusta ilmenee, että kantelija on 3.5.2018 lähettänyt käräjäoikeuteen sähköpostiviestin, jossa hän on pyytänyt lähettämään ”alla mainitun tuomion maksutta sähköpostitse”. Kantelijan sähköpostiviesti on sisältänyt erään sanomalehden verkkosivuilla 2.5.2018 julkaistun uutisartikkelin tekstin, jossa kerrotaan käräjäoikeuden vielä lainvoimaa vailla olevasta kunnianloukkaustuomiosta. Kantelija ei ollut vielä kanteluhetkellä saanut viestiinsä muuta vastausta kuin automaattisen vastaanottokuittauksen.

Diaarinumerolla OKV/900/1/2018 kirjatusta kantelusta ilmenee, että kantelija on 6.5.2018 lähettänyt käräjäoikeuteen sähköpostiviestin, jossa hän on pyytänyt lähettämään ”maksutta sähköpostitse tuomion, josta kerrotaan alla olevassa jutussa”. Lisäksi kantelija on viestissään kertonut, että kyseessä on käräjäoikeudessa toukokuun alussa annettu kunnianloukkaustuomio, sekä antanut rikoksen asianomistajan etu- ja sukunimet. Kantelijan sähköpostiviesti on sisältänyt erään aikakauslehden verkkosivuilla julkaistun uutisartikkelin, jossa kerrotaan kyseisestä kunnianloukkaustuomiosta. Kantelija ei ollut vielä kanteluhetkellä saanut tähänkään viestiinsä muuta vastausta kuin automaattisen vastaanottokuittauksen.

Lisäkirjoituksessaan kantelija on arvostellut käräjäoikeuden laamannilta 30.5.2018 saamaansa sähköpostivastausta edellä mainittuihin viesteihinsä.

Laamanni on mainitussa vastauksessaan viitannut kantelijan edellä mainittuihin sähköpostiviesteihin ja pahoitellut, että niihin ei ollut reagoitu aikaisemmin. Lisäksi laamanni on vastauksessaan kirjoittanut muun ohella seuraavan:

”Olette pyytäneet tuomiota lähetettäväksi maksutta. Koska ette ole jutun asianosainen, tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä

maksuista vuosina 2016–2018 annetun asetuksen mukaisesti tuomiojäljennös ei ole maksuton. Kyseisen säännöksen mukaan jäljennöksestä peritään maksua aina vähintään 8 euroa. Hinta on sama riippumatta siitä, toimitetaanko jäljennös postitse vai sähköpostitse.”

Lisäkirjoituksessaan kantelija on katsonut käräjäoikeuden menetelleen virheellisesti, kun se ei ole hänelle vastatessaan suostunut lähettämään hänen pyytämäänsä tuomiota nimenomaan maksutta. Kantelijan käsityksen mukaan asiakirjan lähettamisestä sähköpostitse ei voida periä maksua, jos asiakirja on jo valmiiksi olemassa sähköisessä muodossa. Kantelija on pyytänyt oikeuskansleria arvioimaan asiaa myös siltä kannalta, että moni muu käräjäoikeus on lähettänyt hänelle tuomioita maksutta sähköpostitse siitä huolimatta, että hän on ollut niiden tarkoittamisessa asioissa sivullinen. Kantelijan mielestä käytäntö ei voi poiketa eri käräjäoikeuksien välillä.

Lisäksi kantelija on katsonut käräjäoikeuden menetelleen virheellisesti muun muassa siltä osin kuin käräjäoikeus ei hänelle vastatessaan ole tiedustellut häneltä, haluaako hän valituskelpoisen päätöksen, kun käräjäoikeus ei vastauksessaan ole suostunut antamaan kantelijan pyytämää asiakirjaa hänen pyytämällään tavalla eli nimenomaan maksutta.

SELVITYS

Oikeuskanslerinviraston esittelijä on 25.5.2018 sähköpostitse pyytänyt kanteluiden alustavaa arviointia varten saada käräjäoikeudesta tietoja kantelijan edellä mainittujen sähköpostiviestien siellä käsittelystä. Käräjäoikeuden laamanni on 30.5.2018 toimittanut oikeuskanslerinvirastoon tietoja asian käsittelystä sekä tiedoksi kantelijalle samana päivänä lähettämänsä sähköpostivastauksen.

Lisäksi kanteluasian ratkaisemista varten on hankittu käräjäoikeudesta laamannin selvitys 9.8.2018 ja oikeusministeriön lausunto 12.12.2018.

Käräjäoikeuden laamanni on omasta aloitteestaan täydentänyt käräjäoikeuden selvitystä sähköpostiviestillään 13.3.2019.

Jäljennökset edellä mainituista selvityksestä ja lausunnosta oheistetaan tähän päätökseeni kantelijalle tiedoksi.

RATKAISU

1 Oikeusohjeita

1.1 Perustuslaki

Perustuslain 12 §:n 2 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta.

1.2 Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa

Asiakirja- ja tietopyyntöä yleisessä tuomioistuimessa käsiteltäessä tulee ensisijaisesti sovellettavaksi oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annettu laki (370/2007).

Lain 1 §:n mukaan oikeudenkäynti ja oikeudenkäyntiasiakirjat ovat julkisia, jollei mainituissa laissa tai muussa laissa toisin säädetä. Lain 2 §:n 1 momentin mukaan mainituissa laissa säädetään oikeudenkäynnin ja oikeudenkäyntiasiakirjojen julkisuudesta muun muassa käräjäoikeudessa. Pykälän 3 momentin mukaan siltä osin kuin mainituissa laissa ei toisin säädetä, tuomioistuimissa sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään.

Oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 7 §:n 2 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta oikeudenkäyntiasiakirjasta.

Lain 13 §:n 1 momentin mukaan oikeudenkäyntiasiakirjan antamisen tavoista on voimassa, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 16 §:ssä säädetään.

Oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 22 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuimen ratkaisu on julkinen, jollei tuomioistuin 24 §:n nojalla määrää sitä pidettäväksi salassa.

Lain 28 §:n 1 momentin mukaan ratkaisu mainitun lain nojalla tehdään pyydettyä tai jos tuomioistuin pitää ratkaisun tekemistä tarpeellisena taikka jos sivullinen pyytää oikeudenkäyntiasiakirjan sisällöstä tietoa. Muun kuin ratkaisun sisältävän oikeudenkäyntiasiakirjan julkisuutta koskeva ratkaisu voidaan tehdä oikeudenkäynnin vireilläolon päätyttyäkin. Pykälän 2 momentin mukaan oikeudenkäynnin vireilläolon päätyttyä tuomioistuin voi tehdä oikeudenkäyntiasiakirjan tai sen osan salassa pitämistä koskevan ratkaisun asianosaisen tai sen pyynnöstä, jota asia koskee, vain jos tämä ei ole voinut esittää pyyntöä asian vireillä ollessa tai pyynnön esittämättä jättämiselle on ollut muu pätevä syy. Pykälän 3 momentissa säädetään, että jos oikeudenkäyntiasiakirjaa tai oikeudenkäyntiä koskevia perustietoja pyytänyt tai pyynnön johdosta kuultava niin vaatii, ratkaisu on tehtävä kirjallisesti 29 §:ssä säädettyssä kokoonpanossa. Pykälän 4 momentin mukaan oikeudenkäynnin julkisuutta koskeva ratkaisu on perusteltava. Oikeudenkäynnin julkisuutta koskeva kirjallinen ratkaisu otetaan pöytäkirjaan tai siitä laaditaan erillinen asiakirja.

Lain 29 §:n mukaan tuomioistuin voi tehdä ratkaisun mainitun lain nojalla yhden tuomarin kokoonpanossa tai siinä kokoonpanossa, jossa se on päätösvaltainen käsittelemään pääasiaa. Suullisessa käsittelyssä tehtävän ratkaisun tai suullisen käsittelyn julkisuudesta tehtävän ratkaisun tuomioistuin voi kuitenkin tehdä vain siinä kokoonpanossa, jossa suullinen käsittely toimitetaan.

Lain 33 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuimen mainitun lain nojalla tekemään ratkaisuun saa hakea erikseen muutosta valittamalla samassa järjestyksessä kuin asianomaisen tuomioistuimen pääasiassa tekemään ratkaisuun.

1.3 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (julkisuuslaki)

Asiakirja- ja tietopyyntöä yleisessä tuomioistuimessa käsiteltäessä tulee täydentävästi ja toisijaisesti sovellettavaksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettu laki (621/1999; jäljempänä julkisuuslaki).

Julkisuuslain 13 §:n 1 momentin mukaan pyyntö saada tieto viranomaisen asiakirjan sisällöstä on yksilöitävä riittävästi siten, että viranomainen voi selvittää, mitä asiakirjaa pyyntö koskee. Tiedon pyytäjää on diaarin ja muiden hakemistojen avulla avustettava yksilöimään asiakirja, josta hän haluaa tiedon. Tiedon pyytäjän ei tarvitse selvittää henkilöllisyyttään eikä perustella

pyyntöään, ellei tämä ole tarpeen viranomaiselle säädetyn harkintavallan käyttämiseksi tai sen selvittämiseksi, onko pyytäjällä oikeus saada tieto asiakirjan sisällöstä.

Julkisuuslain 14 §:n 1 momentin (495/2005) mukaan viranomaisen asiakirjan antamisesta päättää se viranomainen, jonka hallussa asiakirja on, jollei 15 §:n 3 momentissa tai muualla laissa toisin säädetä. Pykälän 2 momentin mukaan tiedon asiakirjan sisällöstä antaa se viranomaisen henkilöstöön kuuluva, jolle viranomainen on tämän tehtävän määrännyt tai jolle se hänen asemansa ja tehtäviensä vuoksi muuten kuuluu.

Julkisuuslain 14 §:n 3 momentissa säädetään, että jos virkamies tai muu 2 momentissa tarkoitettu henkilö kieltäytyy antamasta pyydettyä tietoa, hänen on: 1) ilmoitettava tiedon pyytäjälle kieltäytymisen syy; 2) annettava tieto siitä, että asia voidaan saattaa viranomaisen ratkaistavaksi; 3) tiedusteltava asian kirjallisesti vireille saattaneelta tiedon pyytäjältä, haluaako hän asian siirrettäväksi viranomaisen ratkaistavaksi; sekä 4) annettava tieto käsittelyn johdosta perittäviä maksuista.

Julkisuuslain 14 §:n 4 momentin mukaan kyseisessä pykälässä tarkoitettu asia on käsiteltävä viivytyksettä, ja tieto julkisesta asiakirjasta on annettava mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään kahden viikon kuluessa siitä, kun viranomainen on saanut asiakirjan saamista koskevan pyynnön. Jos pyydettyjä asiakirjoja on paljon tai niihin sisältyy salassa pidettäviä osia tai jos muu niihin rinnastettava syy aiheuttaa sen, että asian käsittely ja ratkaisu vaativat erityistoimenpiteitä tai muutoin tavanomaista suuremman työmäärän, asia on ratkaistava ja tieto julkisesta asiakirjasta annettava viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun viranomainen on saanut asiakirjan saamista koskevan pyynnön.

Julkisuuslain 16 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen asiakirjan sisällöstä annetaan tieto suullisesti taikka antamalla asiakirja viranomaisen luona nähtäväksi ja jäljennettäväksi tai kuunneltavaksi tai antamalla siitä kopio tai tuloste. Tieto asiakirjan julkisesta sisällöstä on annettava pyydetyllä tavalla, jollei pyynnön noudattaminen asiakirjojen suuren määrän tai asiakirjan kopioinnin vaikeuden tai muun niihin verrattavan syyn vuoksi aiheuta kohtuutonta haittaa virkatoiminnalle. Pykälän 2 momentin (385/2007) mukaan viranomaisen ratkaisusta automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidetyn rekisterin julkisista tiedoista on oikeus saada kopio teknisenä tallenteena tai muutoin sähköisessä muodossa, jollei erityisistä syistä muuta johdu. Tietojen antaminen vastaavassa muodossa muusta julkisesta asiakirjasta on viranomaisen harkinnassa, jollei toisin säädetä. Pykälän 3 momentin mukaan viranomaisen henkilörekisteristä saa antaa henkilötietoja sisältävän kopion tai tulosteen tai sen tiedot sähköisessä muodossa, jollei laissa ole toisin erikseen säädetty, jos luovutuksensaajalla on henkilötietojen suoja koskevien säännösten mukaan oikeus tallettaa ja käyttää sellaisia henkilötietoja.

Julkisuuslain 18 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen tulee hyvän tiedonhallintatavan luomiseksi ja toteuttamiseksi huolehtia asiakirjojen ja tietojärjestelmien sekä niihin sisältyvien tietojen asianmukaisesta saatavuudesta, käytettävyydestä ja suojaamisesta sekä eheydestä ja muusta tietojen laatuun vaikuttavista tekijöistä sekä tässä tarkoituksessa erityisesti: [...] 5) huolehtia siitä, että sen palveluksessa olevilla on tarvittava tieto käsiteltävien asiakirjojen julkisuudesta sekä tietojen antamisessa ja käsittelyssä sekä niiden ja asiakirjojen ja tietojärjestelmien suojaamisessa noudatettavista menettelyistä, tietoturvallisuusjärjestelyistä ja tehtävänjaosta, samoin kuin siitä, että hyvän tiedonhallintatavan toteuttamiseksi annettujen säännösten, määräysten ja ohjeiden noudattamista valvotaan.

Julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annettu laki (906/2019; jäljempänä tiedonhallintalaki) tulee voimaan 1.1.2020. Samassa yhteydessä edellä mainittu julkisuuslain 18 § kumotaan lailla

---

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

907/2019. Tiedonhallintalain 4 §:ssä säädetään muun muassa tuomioistuimen velvollisuudesta huolehtia samassa laissa säädetyn tiedonhallinnan tehtävien järjestämisestä ja valvonnasta sekä henkilöstön ohjeistamisesta ja perehdyttämisestä asiakirjajulkisuutta koskeviin normeihin ja menettelyihin.

Julkisuuslain 33 §:n (907/2015) 1 momentissa säädetään, että jos maksuvelvollinen katsoo, että määrättäessä maksua valtion maksuperustelain (150/1992) mukaisesti julkisuuslain 34 §:n nojalla on tapahtunut virhe, hän voi vaatia maksun oikaisua siten kuin hallintolaissa (434/2003) säädetään. Oikaisua on vaadittava kuuden kuukauden kuluessa maksun määräämisestä. Pykälän 2 momentin mukaan muuhun päätökseen ja oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Julkisuuslain 34 §:n 1 momentin mukaan asiakirjan antamisesta 9 ja 11 §:n nojalla ei peritä maksua, kun: 1) asiakirjasta annetaan tietoja suullisesti; 2) asiakirja annetaan viranomaisen luona luettavaksi tai jäljennettäväksi; 3) julkinen sähköisesti talletettu asiakirja lähetetään tiedon pyytäjälle sähköpostitse; 4) sähköisesti talletettu asiakirja lähetetään asianosaiselle sähköpostitse; 5) pyydetyn asiakirjan antaminen kuuluu viranomaisen neuvonta-, kuulemis- tai tiedotusvelvoitteen piiriin.

Julkisuuslain 34 §:n 2 momentin mukaan edellä 1 momentin 1–4 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa tiedon esille hakemisesta aiheutuneita kustannuksia vastaava maksu peritään kuitenkin silloin, kun on pyydetty asiakirjaa, joka ei 13 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla ole yksilöitävissä ja löydettävissä viranomaisen tämän lain mukaisesti pitämästä asiakirjarekisteristä siinä käytettävän asiakirjaluokittelun eikä asiakirjan tunnisteiden avulla taikka sähköisesti ylläpidystä rekisteristä sen hakutoimintojen avulla.

Julkisuuslain 34 §:n 3 momentin mukaan tiedon antamisesta 9 ja 11 §:n nojalla kopiona tai tulosteena peritään maksu, joka vastaa tiedon antamisesta viranomaiselle aiheutuvien kustannusten määrää, jollei tätä alhaisemmasta maksusta erikseen toisin säädetä tai kuntalain (365/1995) nojalla päätetä. Maksu määrätään ja peritään siten kuin kuntalain nojalla päätetään tai valtion maksuperustelain 7 §:n 2 momentissa tarkoitettua suoritteesta säädetään.

Julkisuuslain 34 §:n 5 momentin mukaan saman lain 4 §:ssä tarkoitettujen viranomaisten on määriteltävä ennakolta kopion ja tulosteen antamisesta 3 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa perittävät maksut ja julkaistava ne yleisessä tietoverkossa, jollei julkaisemista ole pidettävä ilmeisen tarpeettomana.

1.4 Valtion maksuperustelaki

Valtion maksuperustelain (150/1992) 1 §:n 1 momentin mukaan valtion viranomaisten suoritteiden maksullisuuden ja suoritteista perittävien maksujen suuruuden yleisistä perusteista sekä maksujen muista perusteista säädetään mainitussa laissa.

Lain 2 §:n 1 momentissa säädetään, että jos muulla lailla tai laissa olevan valtuutuksen nojalla annetaan mainitusta laista poikkeavia säännöksiä, noudatetaan niitä mainitun lain sijasta.

Lain 8 §:n (348/1994) 2 momentin mukaan asianomainen ministeriö päättää, mitkä ministeriön ja hallinnonalan muiden viranomaisten suoritteet tai suoriteryhmät ovat maksullisia ja mistä suoritteesta tai suoriteryhmästä maksu määrätään omakustannusarvon perusteella sekä mitkä suoritteet hinnoitellaan liiketaloudellisin perustein. Pykälän 3 momentin mukaan ministeriö

päättää 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa myös 6 §:n 2 momentissa tarkoitetuista kiinteistä maksuista sekä mistä suoritteesta tai suoriteryhmästä, millä 6 §:n 3 tai 4 momentissa sanotulla perusteella ja miten maksun suuruus voidaan määrätä suoritteen omakustannusarvosta poiketen.

Lain 11 §:n 1 momentin perusteella maksu 6 §:ssä tarkoitettusta julkisoikeudellisesta suoritteesta saadaan periä verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetun lain (706/2007) mukaisessa järjestyksessä.

1.5 Oikeusministeriön asetus tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista vuosina 2016–2018 (silloinen oikeusministeriön maksuperusteasetus)

Tässä asiassa sovellettavaksi tulevan, 1.1.2016–31.12.2018 voimassa olleen tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista vuosina 2016–2018 annetun oikeusministeriön asetuksen (1558/2015) eli silloisen oikeusministeriön maksuperusteasetuksen 1 §:n 1 momentin mukaan mainitussa asetuksessa säädetään muun muassa tuomioistuimen suoritteista perittävistä maksuista ja erillisten kustannusten korvaamisesta, siltä osin kuin niistä ei säädetä muualla laissa tai asetuksessa.

Silloisen oikeusministeriön maksuperusteasetuksen 5 §:n 1 momentin mukaan pöytäkirjasta tai muusta viranomaisen arkistossa säilytettävästä asiakirjasta tilauksesta valmistettavista otteista ja jäljennöksistä peritään maksu seuraavasti: 1) tavanomaisen asiakirjapyynnön perusteella valmistettavasta oikeaksi todistettavasta otteesta tai jäljennöksestä peritään ote- tai jäljennösmaksuna 2,40 euroa sivulta, asiakirjan oikeaksi todistamattomasta A4-kokoa olevasta jäljennöksestä peritään 0,60 euroa sivulta ja A3-kokoa olevasta jäljennöksestä 1,20 euroa sivulta; asianosaiselta perittävä ote- tai jäljennösmaksu ei kuitenkaan saa olla suurempi kuin 86 euroa asiakirjalta; 2) salassa pidettävien kohtien poistamista erityistä vaivaa edellyttävällä tavalla tai muita vastaavia erityisiä toimenpiteitä vaativan asiakirjapyynnön perusteella valmistettavasta otteesta tai jäljennöksestä peritään 3,50 euroa sivulta; asianosaiselta perittävä ote- tai jäljennösmaksu ei kuitenkaan saa olla suurempi kuin 180 euroa asiakirjalta. Pykälän 2 momentin mukaan otteesta tai jäljennöksestä peritään maksua aina vähintään 8 euroa. Pykälän 3 momentin mukaan skannaamista edellyttävän asiakirjan toimittamisesta sähköpostitse ja telekopiona toimitettavasta jäljennöksestä peritään 1 tai 2 momentin mukainen maksu. Edellä mainituilla tavoilla toimitettavasta todistusjäljennöksestä peritään kuitenkin maksu kuten todistuksesta.

Silloisen oikeusministeriön maksuperusteasetuksen 6 §:n 1 momentin mukaan edellä 5 §:ssä säädettyä maksua ei peritä asiakirjasta, joka annetaan asianosaiselle ilman tilausta. Pykälän 2 momentin mukaan maksua ei myöskään peritä seuraavista asiakirjoista: [...] 10) asiakirja, jonka maksuttomuudesta säädetään muualla laissa tai asetuksessa.

2 Arvioinnin lähtökohtia

2.1 Kysymyksenasettelu

Arvioin kantelijan käräjäoikeuden virastopostiin lähettämiä sähköpostiviestejä yhtenä asiakirjapyyntönä, jota kantelija on omasta aloitteestaan täsmentänyt sen käsittelyn ollessa käräjäoikeudessa kesken.

Asiassa on kysymys siitä,

- (1) onko käräjäoikeus käsitellyt kantelijan asiakirjapyyntönsä viivytyksettä;
- (2) onko käräjäoikeudella ollut oikeudelliset perusteet ilmoittaa kantelijalle, että hänen pyyntönsä mukaisesti nimenomaan sähköpostitse toimitettavasta asiakirjasta peritään silloisen oikeusministeriön maksuperusteasetuksen mukainen jäljennösmaksu;
- (3) onko käräjäoikeus edellä mainitun ilmoituksen sisältävällä vastauksellaan kantelijan näkemyksen mukaisesti kieltäytynyt antamasta kantelijalle hänen pyytämäänsä asiakirjaa ja olisiko käräjäoikeuden kantelijan näkemyksen mukaisesti tullut antaa hänelle julkisuuslain 14 §:n 3 momentissa tarkoitettu tai sitä vastaava muu menettelyohjaus; ja
- (4) onko käräjäoikeuksien käytäntö niiden periessä maksuja sähköpostitse pyydettyjen rikostuomioiden lähettämisessä ollut kantelijan kertomin tavoin epäyhtenäinen.

Lisäksi asiassa on käräjäoikeuden selvityksessä esiin tuodun perusteella kysymys myös siitä,

- (5) onko käräjäoikeudessa sähköisesti talletetun julkisen asiakirjan lähettämisen maksuttomuus ollut julkisuuslain ja silloisen oikeusministeriön maksuperusteasetuksen säännösten perusteella jotenkin epäselvä tai tulkinnanvarainen.

Asiassa on pyydetty lausunto oikeusministeriöltä, kun käräjäoikeus on selvityksessään pitänyt säännöksiä edellä kerrotuin tavoin epäselvinä ja varsinkin kun kantelija on lisäkirjoituksessaan kertonut käräjäoikeuksien epäyhtenäisestä maksukäytännöstä rikostuomioiden sähköpostitse lähettämisessä.

2.2 Oikeudenkäyntiasiakirjan saamista tarkoittavaa sivullisen asiakirjapyyntöä käsiteltäessä sovellettavaksi tulevasta menettelystä käräjäoikeudessa

Oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain edellä selostetun 2 §:n 3 momentin perusteella mainittu laki on erityislaki suhteessa julkisuuslakiin. Tämä tarkoittaa, että julkisuuslain säännökset syrjäytyvät siltä osin kuin oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetussa laissa on samaa asiaa koskeva nimenomainen säännös. Jos taas jostakin kysymyksestä ei ole oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetussa laissa nimenomaista säännöstä, sovellettavaksi tulee siinä tapauksessa julkisuuslaki. (Ks. HE 13/2006 vp, s. 25–26)

Esitöiden (HE 13/2006 vp, s. 69) perusteella oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annettuun lakiin on ollut tarkoitus ottaa kattavat säännökset päätöksentekomenettelystä päätettäessä oikeudenkäynnin julkisuudesta tai oikeudenkäyntiasiakirjan antamisesta asian osalliselle tai sivulliselle.

Lain esitöissä lähdetään muun ohella siitä, että käytännössä tuomioistuimen ratkaisua oikeudenkäyntiasiakirjan salassapidosta ei välttämättä tarvitsisi tehdä muutoin kuin siinä tapauksessa, että joku muu kuin oikeudenkäynnin asianosainen haluaa tiedon asiakirjan sisällöstä. Tämä koskee niin oikeudenkäyntiasiakirjoja, jotka sisältävät lain 9 §:n mukaan suoraan lain nojalla salassa pidettäviä tietoja, kuin oikeudenkäyntiasiakirjoja, joiden sisältämät tiedot on lain 10 §:n mukaan erikseen määrättävä salassa pidettäviksi. (HE 13/2006 vp, s. 70) Lain 28 §:n 1 momentissa säädetäänkin, että ratkaisu kyseisen lain nojalla tehdään pyydettyä tai jos tuomioistuin pitää ratkaisun tekemistä tarpeellisena taikka jos sivullinen pyytää oikeudenkäyntiasiakirjan sisällöstä tietoa. Edelleen samassa momentissa säädetään, että muun kuin ratkaisun sisältävän

oikeudenkäyntiasiakirjan julkisuutta koskeva ratkaisu voidaan tehdä oikeudenkäynnin vireiläolon päätyttyäkin.

Yleisistä tuomioistuimista annetun lain säännöksissä ei kuitenkaan nimenomaisesti oteta kantaa esimerkiksi siihen, onko oikeudenkäyntiasiakirjan saamista tarkoittavan asiakirjapyyntöön käsittelyssä noudatettava määräaikoja ja jos on, niin mitä määräaikoja, ja onko asiakirjapyyntöön käsittelyssä noudatettava menettely yksi- vai kaksivaiheinen. Sen sijaan lain esitöissä on otettu kantaa näihin kysymyksiin.

Oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 2 §:n 3 momenttiin viitaten esitöissä (HE 13/2006 vp, s. 26) on katsottu, että yleisissä tuomioistuimissa tulisivat sovellettaviksi julkisuuslain 14 §:n 4 momentin käsittelyaikoja koskevat vaatimukset.

Lisäksi lain 29 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa (HE 13/2006 vp, s. 73) todetaan:

”Niin kuin yleisperusteluissa on todettu, ehdotetun lain mukaiset salassapitoa tai julkisuutta koskevat ratkaisut ovat lainkäyttöraatkaisuja. *Kun tuomioistuimen virkamies esimerkiksi antaa pyydetyn oikeudenkäyntiasiakirjan tai jättää sen salassa pidettävänä antamatta, kyse on tuomioistuimen virkamiehen tosiasiallisesta toiminnasta eikä siis lainkäytöstä. Jos oikeudenkäyntiasiakirjaa pyytävä tai se, jota pyynnön johdosta on kuultu, 28 §:n 3 momentin mukaisesti pyytää asian ratkaisemista kirjallisesti, ratkaisun tekeminen on tällöin lainkäyttöä.*” (Korostus tässä)

Edelleen lain 28 §:n 3 momentin yksityiskohtaisissa perusteluissa (HE 13/2006 vp, s. 72) todetaan:

”Oikeudenkäyntiasiakirjan taikka oikeudenkäynnin salassa pidettävien perustietojen pyytäjällä on oikeus hakea 33 §:n nojalla muutosta tuomioistuimen ratkaisuun. Jotta muutoksenhaku tulisi mahdolliseksi, puheena olevan pyynnön esittäjän tulee esittää myös vaatimus ratkaisun tekemisestä kirjallisesti. *Tuomioistuimen tulee lisäksi asianmukaisella tavalla kiinnittää oikeudenkäyntiasiakirjaa tai perustietoja pyytävän huomiota siihen, että hänellä on oikeus vaatia kirjallista ratkaisua. Siinä tapauksessa, että tuomioistuin on momentissa tarkoitettua pyynnön johdosta kuullut jotakin henkilöä, tuomioistuimen on varatessaan tälle tilaisuuden tulla kuulluksi, samalla huomautettava, että tälläkin on oikeus vaatia ratkaisu kirjallisesti.*” (Korostukset tässä)

2.3 Tuomioistuimen ratkaisun erityisasemasta muihin oikeudenkäyntiasiakirjoihin verrattuna

Arvioitavana nyt olevassa tapauksessa kantelijan asiakirjapyyntöön kohteena on ollut nimenomaan käräjäoikeuden rikosasiassa antama tuomio eli tuomioistuimen pääasiassa antama ratkaisu. Oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain mukaan tuomioistuimen ratkaisun sisältävä oikeudenkäyntiasiakirja on erityisasemassa muihin oikeudenkäyntiasiakirjoihin verrattuna.

Esitöissä (HE 13/2006 vp, s. 63) on todettu, että ratkaisun julkisuutta koskeva oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain sääntely koskee kaikkia tuomioistuimen tekemiä lainkäyttöraatkaisuja, kuten pääasiaratkaisun sisältäviä tuomioita ja päätöksiä, yksipuolisia tuomioita, välituomioita, osatuomioita, väliaikaismääräyksiä ja käsittelyn aikana tehtyjä niin sanottuja prosessuaalisia ratkaisuja.

Oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 28 §:n 1 momentin mukaan *muun kuin ratkaisun sisältävän oikeudenkäyntiasiakirjan* julkisuutta koskeva ratkaisu voidaan tehdä oikeudenkäynnin vireilläolon päätyttyäkin (korostus tässä). Toisin sanoen momentista ilmenee muun ohella, että tuomioistuin ei voi lain 24 §:n nojalla päättää pääasiaratkaisun määräämisestä salassa pidettäväksi enää sen antamisen tai julistamisen jälkeen. Päätös pääasiaratkaisun määräämisestä salassa pidettäväksi on siten tehtävä viimeistään silloin kuin pääasiaratkaisukin. (HE 13/2006 vp, s. 71)

Lain 32 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuin voi oikeudenkäynnin vireillä ollessa tai sen jälkeen asianosaisen vaatimuksesta tai erityisestä syystä muutoinkin päättää oikeudenkäynnin tai *muun kuin ratkaisun sisältävän oikeudenkäyntiasiakirjan* julkisuudesta uudelleen, jos olosuhteet jo tehdyn ratkaisun jälkeen ovat muuttuneet tai siihen on muuten painavia syitä. Pykälän 2 momentin mukaan oikeudenkäynnin vireilläolon päätyttyä kysymyksen *muun kuin ratkaisun sisältävän oikeudenkäyntiasiakirjan* julkisuudesta voi ottaa uudelleen käsiteltäväksi, jos sitä pyytää sivullinen, jota oikeudenkäyntiasiakirjaan sisältyvä tieto koskee, eikä hän ole voinut oikeudenkäynnin aikana lausua asiasta. (Korostukset tässä) Toisin sanoen esimerkiksi tuomioistuimen pääasiaratkaisun salassapitoa koskevaa päätöstä ei voida ottaa enää myöhemmin uudelleen harkittavaksi, vaan se on lopullinen. (HE 13/2006 vp, s. 76)

3 Arviointi

3.1 Kantelijan asiakirjapyyntöä käsittelyn viivytyksettömyys

Asian alustavaa arviointia varten käräjäoikeuden laamannilta saatujen tietojen mukaan kantelijan käräjäoikeuden virastopostiin 3.5.2018 lähettämä viesti on ohjattu seuraavana päivänä kanslian rikostiimille toimenpiteitä varten, samoin kuin virastopostiin 6.5.2018 saapunut viesti jo samana päivänä. Rikostiimissä on selvitetty, mitä asiaa kantelijan pyyntö on koskenut. Kantelijan pyyntöön ei ole kuitenkaan reagoitu muutoin ennen laamannin 30.5.2018 kantelijalle lähettämää vastausta.

Laamannilta saatujen tietojen mukaan samalla, kun rikostiimi on selvittänyt sen rikosasian, jota kantelijan pyyntö koskee, on ilmennyt, että kantelija ei ole kyseisen jutun asianosainen. Laamannin näkemyksen mukaan kantelijan pyyntö ei siten ole ollut luonteeltaan kiireellinen. Koska kantelija ei ole ollut jutun asianosainen, kantelijan maksutta pyytämää tuomiota ei laamannin näkemyksen mukaan ole myöskään voitu lähettää hänelle maksutta silloisen oikeusministeriön maksuperusteasetuksen perusteella. Lopulta käräjäoikeudelta on aina 30.5.2018 asti jäänyt reagoimatta kantelijan viesteihin muiden kiireellisempien asioiden vuoksi. Laamannin mukaan tähän reagoimattomuuteen on osaltaan ollut syynä rikostiimin erittäin kiireellinen työtilanne.

Käräjäoikeus on selvityksessään täsmentänyt, että koska kantelija ei ole kyseisen jutun asianosainen ja koska häntä eivät siten ole koskeneet tyytymättömyyden ilmoittamiselle ja valituskirjelmän perille toimittamista koskevat määräajat, kantelijan pyyntö ei käräjäoikeuden näkemyksen mukaan ole ollut sillä tavoin kiireellinen, että se olisi edellyttänyt käräjäoikeudelta välittömiä toimenpiteitä.

Julkisuuslain 14 §:n 4 momenttiin viitaten käräjäoikeus katsoo, että kantelijan asiakirjapyyntöön on reagoitu jossain määrin viivästyneenä.

Arvioin asiaa tältä osin seuraavasti.

Kantelijan asiakirjapyyntöön on siis lopulta vastannut käräjäoikeuden laamanni. Se, että laamanni on ylipäänsä puuttunut kantelijan asiakirjapyyntöön käsittelyyn, on nähdäkseni liittynyt hänen tietoonsa tullessiin oikeuskanslerinviraston esittelijän tiedonhankintatoimiin. Laamannin kerrotusta väliintulosta huolimatta kantelijan asiakirjapyyntöä ei nähdäkseni kuitenkaan ole käsitelty käräjäoikeudessa miltään osin lainkäyttöasiana, vaan kysymys on ollut vain ja ainoastaan virkamiestason tosiasiallisesta toiminnasta.

Edellä kohdassa 2.2 selostetuvin tavoin kantelijan asiakirjapyyntöä käsiteltäessä käräjäoikeuden noudatettavana on ollut julkisuuslain 14 §:n 4 momentissa säädetty viivytyksettömyysvaatimus ja lähtökohtainen kahden viikon enimmäismääräaika. Käräjäoikeus ei ole kuitenkaan reagoinut mainitussa määräajassa mitenkään kantelijan asiakirjapyyntöön. Käräjäoikeus on ylipäänsä reagoinut kantelijan asiakirjapyyntöön vasta, kun oikeuskanslerinviraston esittelijä oli suorittanut tiedonhankintatoimia. Käräjäoikeuden menettely ei siten tältä osin ole vastannut laissa edellytettyä.

Käräjäoikeuden selvityksessään esiin tuomat seikat eivät tee sen menettelyä hyväksyttäväksi.

Sikäli kuin kantelijan asiakirjapyyntöön on ollut kysymys käräjäoikeuden kansliassa jo annettusta tuomiosta, se on nähdäkseni Ritu-rikostuomiosovelluksessa laadittuna ollut tallennettavissa tai tulostettavissa suoraan pdf-tiedostoksi ja sellaisena periaatteessa saman tienkin lähetettävissä kantelijalle sähköpostitse heti sen jälkeen, kun kanslian rikostiimi on selvittänyt, minkä asian tuomiosta kantelijan asiakirjapyyntöön oli kysymys. Tuomion julkisuusstatuksen on täytynyt olla kaikilta osin selvä tuomion tultua jo annetuksi, jolloin esimerkiksi mainitun statuksen selvittelyyn ei ole enää kulunut aikaa. Sikäli kuin tuomio on ollut kaikilta osin julkinen, myöskään esimerkiksi tuomion salassa pidettävien osien poistamiseen ei ole kulunut aikaa. Näin ollen käräjäoikeuden selvityksessä esiin tuodulla kanslian työtilanteella, jota koskevaa käräjäoikeuden ilmoitusta minulla ei sinällään ole perusteita kyseenalaistaa, ei nähdäkseni ole ollut vaikutusta kantelijan asiakirjapyyntöön käsittelyyn kuluneeseen aikaan.

Erikseen totean, että muidenkin kuin asianosaisten esittämät tuomion saamista tarkoittavat asiakirjapyyntöt on käsiteltävä viivytyksettä. Ottaen huomioon, että kantelijan pyytämä tuomio on edellä selostetuvin tavoin ollut lähetettävissä hänelle sähköpostitse heti sen jälkeen, kun kanslian rikostiimi on selvittänyt, minkä asian tuomiosta oli kysymys, ei käsillä olevassa arvioinnissa nähdäkseni tule annettavaksi merkitystä sinänsä mahdolliselle nyansoinnille kiireellisesti ja viivytyksettä käsiteltävien asiakirjapyyntöjen välillä.

Totean samalla, että julkisuuslain 18 § ja 1.1.2020 voimaan tulevan tiedonhallintalain 4 § edellyttävät muun muassa tuomioistuimen järjestävän tietopyyntöjen käsittelyn lain tarkoittamalla tavalla sekä ohjeistavan ja valvovan käsittelyn asianmukaisuuden ja joutuisuuden toteutumista.

3.2 Onko käräjäoikeuden laamannin kantelijalle sittemmin antamassaan vastauksessa ilmoitettavalle maksulle ollut oikeudelliset perusteet?

3.2.1 *Julkisuuslain, valtion maksuperustelain ja silloisen oikeusministeriön maksuperusteasetuksen keskinäissuhteet*

Käräjäoikeus on selvityksessään katsonut, että laamannin kantelijalle 30.5.2018 lähettämään vastaukseen sisällyttämä ilmoitus tuomiojäljennöksen maksullisuudesta on perustunut valtion maksuperustelain 8 §:n 2 momentin nojalla annetun silloisen oikeusministeriön maksuperusteasetuksen 5 §:ään, jota käräjäoikeus on noudattanut sitä velvoittavana. Selvityksessä on myös korostettu, että kansalaisia on oikeushallinnon verkkosivuilla (www.oikeus.fi) informoitu nimenaan mainittuun asetukseen perustuvasta maksuvelvollisuudesta.

Käräjäoikeus on katsonut, että silloinen oikeusministeriön maksuperusteasetus on ollut ristiriidassa julkisuuslain 34 §:n 1 momentin 3 ja 4 kohtien säännösten kanssa. Edellä selostetuina tavoin mainituissa julkisuuslain säännöksissä on kysymys ”julkisen sähköisesti talletetun asiakirjan” lähettamisestä sähköpostitse niin sivulliselle tiedon pyytäjälle kuin asianosaisellekin. Silloisen maksuperusteasetuksen 5 §:ssä on taas ollut kysymys ”arkistosta säilytettävästä asiakirjasta” tilauksesta valmistettavista otteista ja jäljennöksistä ja ”skannaamista edellyttävän asiakirjan” toimittamisesta sähköpostitse. Lisäksi silloisen maksuperusteasetuksen mainitussa pykälässä rajataan vain perittävän ote- ja jäljennösmaksun enimmäismäärää ja sitäkin vain asianosaisen osalta.

Käräjäoikeus toteaa selvityksessään, että rikosasioiden tietojärjestelmissä (esimerkiksi Riturikostuomiosovellus) tuomiot ovat vielä arkistoinninkin jälkeen sähköisessä muodossa useita vuosia. Käräjäoikeus katsoo kuitenkin myös sähköisessä muodossa olevan tuomion lähettämisen sitä pyytäneelle edellyttävän sellaista sen etsimistä, tulostamista, skannaamista ja erillistä lähettämistä, joista aiheutuu ylimääräistä työtä. Käräjäoikeus onkin selvityksessään päätellyt, että nimenomaan tällä perusteella oikeusministeriö on voinut asettaa silloisen maksuperusteasetuksen mukaisen maksuvelvollisuuden otteesta ja jäljennöksestä perittävälle maksulle. Käräjäoikeuden käsityksen mukaan sähköisessä muodossa oleviin tuomioihin kohdistuvien tietopyyntöjen tulkinta kategorisesti maksuttomiksi olisi tehnyt silloisen oikeusministeriön maksuperusteasetuksen määräykset otteiden ja jäljennösten maksullisuudesta perusteettomiksi. Käräjäoikeus ei ole pitänyt mahdollisena, että oikeusministeriö olisi antanut silloisen maksuperusteasetuksen sellaisena, etteikö siinä olisi huomioitu julkisuuslain vaatimuksia.

Oikeusministeriö on lausunnossaan katsonut, että edellä mainittujen säädösten kesken ei ole ristiriitaa eikä säädösten keskinäisistä suhteista muutenkaan ole epäselvyyttä. Julkisuuslain 34 § on maksuja koskeva erityissäännös, jonka perusteena on viime kädessä perustuslain 12 §:ssä säädetty julkisuusperiaate. Oikeusministeriön maksuperusteasetus taas on annettu valtion maksuperustelain 8 §:n nojalla. Valtion maksuperustelain 2 §:n 1 momentin nojalla sen säännökset ovat toissijaisia suhteessa muuhun lakiin. Lisäksi oikeusministeriön maksuperusteasetuksen 6 §:n 2 momentin 10 kohdassa säädetään erikseen, että maksua ei peritä asiakirjasta, jonka maksuttomuudesta säädetään muualla laissa tai asetuksessa. Kerrotun perusteella oikeusministeriö on katsonut, että julkisuuslain 34 § on ensisijainen säännös suhteessa valtion maksuperustelakiin ja oikeusministeriön maksuperusteasetukseen.

Arvioin asiaa tältä osin seuraavasti.

Voin omalta osaltani yhtyä oikeusministeriön kannanottoon julkisuuslain, valtion maksuperustelain ja silloisen oikeusministeriön maksuperusteasetuksen keskinäisistä suhteista. Muodollisjuridisesti oikeustila on sinällään selvä: edellä mainituista säännöksistä ensisijainen on julkisuuslain 34 §.

Oikeusministeriö on lausunnossaan tuonut esiin, että ministeriössä tuolloin valmisteltavana olleen uuden, vuosille 2019–2021 annettavan oikeusministeriön maksuperusteasetuksen 5 §:n 4 momenttiin ehdotetaan selvyuden vuoksi lisättäväksi viittaus julkisuuslain 34 §:n 1 ja 2 momentteihin. Tällainen viittaussäännös onkin sittemmin otettu eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista vuosina 2019–2021 annettuun oikeusministeriön asetukseen (1385/2018). Asetuksen 5 §:n 4 momentin mukaan ”sähköisesti talletetun asiakirjan lähettamisestä maksutta säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 34 §:n 1 ja 2 momenteissa”. Tähän nähden minulla ei ole maksuperusteita koskevien oikeusministeriön asetusten ajantasaisuuden osalta aihetta toimenpiteisiin.

3.2.2 Tuomioistuinten tietojärjestelmien kehittyessä maksuttomien asiakirjojen piiri on käytännössä laajentunut

Niin silloisen kuin nykyisenkin oikeusministeriön maksuperusteasetuksen säännökset lähtevät siitä, että kun asiakirja joudutaan tulostamaan, kopioimaan tai skannaamaan, asiakirjapyyntöä esittäneeltä voidaan periä siitä maksu. Asiakirjapyyntöä täyttämisen edellyttää näissä tapauksissa työtä, materiaalia ja laitteita, joista kaikista aiheutuu kustannuksia.

Julkisuuslain 34 §:ssä on säädetty sekä yleisen tiedonsaantioikeuden että asianosaisen tiedonsaantioikeuden toteuttamiseen liittyvä asiakirjan antaminen maksuttomaksi tietyissä tilanteissa. Pykälän 1 momentin mukaan asiakirjan antamisesta 9 ja 11 §:n nojalla ei peritä maksua, kun: 1) asiakirjasta annetaan tietoja suullisesti; 2) asiakirja annetaan viranomaisen luona luettavaksi tai jäljennettäväksi; 3) julkinen sähköisesti talletettu asiakirja lähetetään tiedon pyytäjälle sähköpostitse; 4) sähköisesti talletettu asiakirja lähetetään asianosaiselle sähköpostitse; 5) pyydetyn asiakirjan antaminen kuuluu viranomaisen neuvonta-, kuulemis- tai tiedotusvelvoitteen piiriin.

Lisäksi pykälän 2 momentin säännöksestä ilmenee, että asiakirjan antamisen maksuttomuus edellä mainituissa tilanteissa edellyttää myös sitä, että yksittäistapauksessa pyydetty asiakirja on lain 13 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla yksilöitävissä ja löydettävissä viranomaisen pitämästä asiakirjarekisteristä siinä käytettävän asiakirjaluokittelun tai asiakirjan tunnisteen avulla taikka sähköisesti ylläpidetystä rekisteristä sen hakutoimintojen avulla.

Esitöissä (HE 20/2005 vp, s. 16) julkisuuslain 34 §:n 1 momentissa säädettyä asiakirjan antamisen maksuttomuutta edellä mainituissa tilanteissa on perusteltu sillä, että maksuttomuus on tarpeellista julkisuuslain tavoitteiden toteutumisen kannalta. Pykälän 2 momentin säännös huomioon on perusteltua päätellä, että tuo maksuttomuus on ulotettu varsinkin sellaisiin tilanteisiin, joissa asiakirjapyyntöä täyttämistä aiheutuvat viranomaisen kustannukset ovat tosiasiassa pienimmillään.

Oikeusministeriö on pyynnöstä ottanut lausunnossaan kantaa käräjäoikeuksien noudattamaan maksukäytäntöön ja sen mahdolliseen epäyhtenäisyyteen rikostuomioiden sähköpostitse lähettämisessä.

Oikeusministeriö on lausuntonsa mukaan tiedustellut käräjäoikeuksilta, peritäänkö muulta kuin jutun asianosaiselta maksua tämän pyytäessä tuomiota sähköpostitse. Lausunnon mukaan käräjäoikeuksista 24 oli vastannut tiedusteluun. Näistä 22 oli ilmoittanut toimittavansa tietojärjestelmään tallennettuja allekirjoittamattomia kopioita, jotka eivät vaadi skannaamista tai kopiointia, sähköpostitse maksutta muille kuin jutun asianosaisille.

Kuitenkin kaksi käräjäoikeutta oli ilmoittanut perivänsä mainituista tuomioiden kopioista maksun. Lausunnon mukaan toinen näistä käräjäoikeuksista oli tuonut esiin sen, että virallinen versio tuomiosta on edelleen vain paperimuodossa. Vaikka asiakas pyytäisi epävirallisen kopion tuomiosta sähköpostitse, joudutaan kyseisen käräjäoikeuden näkemyksen mukaan paperimuotoinen tuomio skannaamaan ja lähettämään, jolloin siitä peritään oikeusministeriön maksuasetuksen mukainen jäljennösmaksu. Sama käräjäoikeus oli lisäksi ilmoittanut, ettei se edellä mainituista syistä ilman erityistä syytä toimittanut tietojärjestelmään tallennettua epävirallista kopiota sähköpostitse, mutta näin meneteltäessä maksua ei perittäisi.

Oikeusministeriö on todennut johtopäätöksensä, että edellä kerrotun perusteella suurin osa käräjäoikeuksista toimii yhdenmukaisesti asiakirjapyyntöihin vastaamisessa.

Oikeusministeriö on pyynnöstä ottanut lausunnossaan kantaa myös siihen, mitä näkökohtia käräjäoikeuden olisi perusteltua ottaa huomioon arvioidessaan, tukeutuuko se asiakirjapyyntöä täyttäessään edelleen paperisina arkistoituihin käsin allekirjoitettuihin tuomioihin vai käytössään oleviin sähköisiin asiankäsittelyjärjestelmiin, esimerkiksi Ritu-rikostuomiosovellukseen ja sen sähköisiin tai paperisiin tuomioiden tulosteisiin.

Oikeusministeriö on lausuntonsa mukaan tiedustellut käräjäoikeuksilta niiden käytännöistä. Käräjäoikeudet olivat ilmoittaneet toimittavansa asiakirjapyyntöjen tekijälle hänen pyyntönsä mukaisen ratkaisun jäljennöksen ja tiedustelevalle tarvittaessa tarkemmin, haluaako asiakas kopion allekirjoitetusta vai allekirjoittamattomasta tuomiosta vai tuomion oikeaksi todistetun jäljennöksen sekä tiedottavansa mahdollisesti perittävistä maksuista.

Oikeusministeriö on lausunnossaan todennut, että rikosasioiden tuomiot laaditaan Ritu-rikostuomiosovelluksessa, jossa tehdään myös mahdolliset virheiden korjaukset. Riita- ja hakemusasioiden tuomiot laaditaan Tuomas-järjestelmässä. Lähestymiskieltoasioiden tuomiot laaditaan Sakari-järjestelmässä, jossa myös rikosasioiden ratkaisut laadittiin ennen Ritu-rikostuomiosovelluksen käyttöönottoa vuonna 2013.

Oikeusministeriön lausunnon mukaan jotkut käräjäoikeudet olivat vastauksissaan tuoneet esiin, että Tuomas- ja Sakari-järjestelmät on rakennettu niin, että järjestelmissä olevat ratkaisut ovat muokattavissa vielä senkin jälkeen, kun ne on merkitty lainvoimaisiksi järjestelmiin. Tämä mahdollistaa ratkaisun muokkaamisen esimerkiksi erehdyksessä sen antamisen jälkeen. Lisäksi vastauksissa oli tuotu esiin myös se, että Tuomas- ja Sakari-järjestelmissä laadittaviin ratkaisuihin mahdolliset virheiden korjaukset tehdään (arkistoituihin) paperiversioihin. Edellä kerrotuista syistä jotkut käräjäoikeudet olivatkin ilmoittaneet, että mainituissa järjestelmissä laadittuja ratkaisuja ei toimiteta suoraan järjestelmästä sähköpostitse, vaan allekirjoitettu ratkaisun paperiversio skannataan ja lähetetään sähköpostitse. Toisaalta osa käräjäoikeuksista oli ilmoittanut tallentavansa ratkaisun Tuomas- ja Sakari-järjestelmästä pdf-tiedostomuotoon ja lähettävänsä sen asiakirjapyyntöä esittäneelle. Oikeusministeriön lausunnon mukaan käräjäoikeuksien vastauksissa oli vielä tuotu esiin, että käräjäoikeuksissa ei ole vielä käytössä sähköistä arkistoa, vaan ratkaisut arkistoidaan (allekirjoitettuna) paperiversioina.

Oikeusministeriö on omana kannanottonaan todennut, että asiakirjapyyntöä täyttäessään käräjäoikeuden on perusteltua ottaa huomioon asiakkaan pyytämä asiakirjan toimitustapa ja informoida asiakasta mahdollisesti perittävistä maksuista. Lisäksi on otettava huomioon, että toimitettava ratkaisun kopio vastaa annettua ratkaisua. Ritu-rikostuomiosovelluksessa oleva ratkaisu on sisällöltään sama kuin järjestelmästä tulostettu, allekirjoitettu ja arkistoitu ratkaisu. Ritu-rikostuomiosovelluksesta ratkaisu voidaan siten tallentaa ja toimittaa allekirjoittamattomana sähköpostitse. Sen sijaan Sakari- ja Tuomas-järjestelmässä oleva ratkaisu voi erota järjestelmästä tulostetusta, allekirjoitetusta ja arkistoidusta ratkaisusta. Kun kysymys on näissä järjestelmissä olevista ratkaisuista, allekirjoitettu ratkaisu pitänee skannata ja lähettää sähköpostitse. Vaihtoehtoisesti ratkaisu voitaneen tallentaa ja toimittaa allekirjoittamattomana sähköpostitse, mikäli voidaan varmistua siitä, että näin toimitettava ratkaisun kopio vastaa annettua ratkaisua.

Vielä oikeusministeriö on todennut, että kehitteillä olevalla syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten AIPA-järjestelmällä korvataan nykyisin käytössä olevat erilliset järjestelmät ja mahdollistetaan sähköinen arkistointi. Oikeusministeriön näkemyksen mukaan kaikki tuossa järjestelmässä olevat ratkaisut voitaneen toimittaa jatkossa sähköisesti.

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

Arvioin asiaa tältä osin seuraavasti.

Edellä kerrotun perusteella käräjäoikeuden laamannin kantelijalle 30.5.2018 lähettämään vastaukseen sisällyttämälle ilmoitukselle kantelijan sähköpostitse toimitettavaksi pyytämän rikostuomion maksullisuudesta ei ole ollut oikeudellisia perusteita. Kun Ritu-rikostuomiosovelluksessa oleva ratkaisu saadun selvityksen perusteella on lisäksi aina sisällöltään sama kuin järjestelmästä paperille tulostettu, allekirjoitettu ja arkistoitu ratkaisu, perustetta edellä kuvatusta pyynnön maksuttomasta täyttämistävästä poikkeavalle menettelylle ei nähdäkseeni muutenkaan ole ollut.

Kun päivitettyyn oikeusministeriön maksuperusteasetukseen on otettu julkisen sähköisesti talletetun asiakirjan maksutta lähettämistä koskeva viittaussäännös julkisuuslakiin, ei oikeusministeriön lausunnosta edellä selostetuin tavoin ilmennyt käräjäoikeuksien käytännön osittainen epäyhtenäisyys sähköpostitse toimitettavien tuomioiden maksuttomaksi katsomisessa anna minulle enää aihetta asian enempään selvittämiseen ja arviointiin.

Sen kysymyksen osalta, onko tuomioistuinten asiakirjapyyntöjä täyttäessään perusteltua tukeutua paperisina arkistoituihin allekirjoitettuihin tuomioihin vai käytössään olevien sähköisten asiankäsittelyjärjestelmien sähköisiin tallenteisiin ja tulosteisiin, voin yhtyä oikeusministeriön lausunnossa esitettyyn. Lisäyksenä siihen totean kuitenkin käsityksenäni, että siinä tapauksessa, että kysymys perittävistä maksuista tulee ajankohtaiseksi, tuomioistuimen on nähdäkseeni perusteltua informoida asiakirjaa pyytäneitä myös siitä, että asiakirja on maksutta annettavissa tuomioistuimessa luettavaksi tai jäljennettäväksi.

3.3 Onko käräjäoikeuden laamannille kantelijalle lähettämässään vastauksessa ilmoittaman perusteella syntynyt velvollisuus jonkinlaisen menettelyllisen ohjauksen antamiseen kantelijalle?

Kantelija on katsonut käräjäoikeuden laamannin menetelleen virheellisesti, kun laamanni ei hänelle vastatessaan ole tiedustellut häneltä, haluaako hän valituskelpoisen päätöksen, kun laamanni ei vastauksessaan ole suostunut antamaan kantelijan pyytämää asiakirjaa hänen pyytämällään tavalla eli nimenomaan maksutta.

Kantelijan näiltä osin esittämä arvostelu on tulkittavissa sananmukaisesti niin, että sen ydin on siinä, että kantelijan mielestä laamannilla olisi ollut menettelyllisiä velvollisuuksia häntä kohtaan pelkästään sillä perusteella, että kun kantelija oli pyytänyt asiakirjan toimittamista maksutta, laamanni on vastannut hänelle, että asiakirjan toimittamisesta peritään maksu.

Nähdäkseeni myös käräjäoikeus on tulkinnut kantelijan arvostelun ytimen edellä kerrotusti. Käräjäoikeus on selvityksessään todennut, että käräjäoikeuteen tulee erittäin runsaasti sekä kirjallisesti että puhelimitse erilaisia kyselyjä ja myös tietopyyntöjä. Käräjäoikeuden mukaan tietopyyntöihin pyritään vastaamaan lainsäädännön edellyttämällä tavalla siten, että kyselijä tulee tietoiseksi niistä edellytyksistä, joilla esitetty pyyntö voidaan täyttää. Käräjäoikeuden näkemyksen mukaan näin on menetelty tässäkin tapauksessa: kantelijalle on selvitetty laamannin lähettämällä sähköpostilla hänen pyytämänsä tuomiojäljennöksen maksullisuus sekä se, mihin tuo maksullisuus perustuu.

Käräjäoikeuden näkemyksen mukaan kantelijalle ei ole laamannin sähköpostivastauksella ilmoitettu, että hänelle ei anneta pyydettyä tietoa, vaan että tämän pyynnön toteuttaminen on maksullista. Käräjäoikeuden mukaan kysymys on ollut asiakaspalvelullisesta informoinnista,

johon kantelija ei ole reagoanut mitenkään muutoin kuin täydentämällä oikeuskanslerinvirastoon tekemäänsä kantelua.

Edelleen käräjäoikeus toteaa selvityksessään, että ”toki muodollisesti toimien kantelijalta olisi voinut kysyä sitä, olisiko hän halunnut valituskelpoisen päätöksen”. Käräjäoikeuden mukaan tämä ei kuitenkaan ole ollut tarpeen yhdessäkään aikaisemmassa tapauksessa: kaikissa muissa tapauksissa vastaava informointi on johtanut siihen, että pyynnön esittäjä on joko luopunut pyynnöstään tai toiminut annetun informoinnin mukaisesti.

Arvioin asiaa tältä osin seuraavasti.

Olen jo edellä kohdassa 3.1 todennut, että laamannin väliintulosta huolimatta kantelijan asiakirjapyyntöä ei nähdäkseni ole käsitelty käräjäoikeudessa miltään osin lainkäyttöasiana, vaan kysymys on ollut vain ja ainoastaan virkamiestason tosiasiallisesta toiminnasta.

Käräjäoikeuden laamannin kantelijalle antamassa sähköpostivastauksessa ei ole kyseenalaistettu kantelijan oikeutta saada pyytämäänsä tietoa. Nähdäkseni niin julkisuuslain 14 §:n 3 momentissa kuin oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain esitöissäkin tarkoitettu menettelyllisen ohjauksen antaminen rajoittuu niihin tilanteisiin, joissa pyydettyä tietoa ei anneta sen vuoksi, että – jollakin tarkemmin ilmoitettavalla perusteella – pyynnön esittäjällä ei katsota olevan oikeutta saada pyytämäänsä tietoa. Sen ilmoittaminen, että pyydetyn tiedon toimittamisesta peritään maksu, ei tarkoita, että pyydettyä tietoa ei anneta, saati että pyynnön esittäjällä ei olisi oikeutta saada pyytämäänsä tietoa. Päinvastoin, nähdäkseni tällöin on jo päädytty siihen, että pyynnön esittäjällä on oikeus saada pyytämänsä tieto.

Edellä kerrottu huomioon ottaen minulla ei ole perusteita todeta, että käräjäoikeuden laamanni olisi menetellyt virheellisesti, kun hän kantelijalle lähettämässään vastauksessa ei ole antanut julkisuuslain 14 §:n 3 momentissa tarkoitettua tai muutakaan menettelyohjausta.

Lisäksi on huomattava, että pyynnön esittäneellä on perusteettomana pitämäänsä maksua vastaan käytettävissä erikseen säädetty oikeussuojakeino. Julkisuuslain 33 §:ssä on säädetty mahdollisuudesta vaatia maksun oikaisua maksun määränneeltä viranomaiselta ja mahdollisuudesta hakea tähän oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen edelleen muutosta hallinto-oikeuteen valittamalla.

Edellä mainitut oikeussuojakeinot ovat pyynnön esittäneen käytettävissä vasta sen jälkeen, kun maksu on määrätty. Kun kantelija ei ole saattanut käräjäoikeuden tai laamannin tietoon hänelle laamannin sähköpostivastauksessa ilmoitetun maksun kyseenalaistavaa näkemystään, käräjäoikeudella tai laamannilla ei ole ollut tilaisuutta etukäteisesti informoida kantelijaa hänen mahdollisuudestaan käyttää edellä mainittuja oikeussuojakeinoja määrättäväksi tulevaa maksua vastaan. Tähän nähden minulla ei ole perusteita todeta, että käräjäoikeus tai sen laamanni olisi menetellyt virheellisesti siltäkään osin kuin kantelijaa ei ole etukäteisesti informoitu hänen mahdollisuudestaan käyttää edellä mainittuja oikeussuojakeinoja.

3.4 Kantelijan arvostelema käräjäoikeuden muu menettely

Ottaen huomioon, mihin olen edellä tässä ratkaisussani päätenyt, ei minulla ole aihetta ryhtyä enemmälti arvioimaan kantelijan arvostelemaa käräjäoikeuden muuta menettelyä.

4 Johtopäätökset ja toimenpiteet

Kantelijan asiakirjapyyntöä käsiteltäessä käräjäoikeuden noudatettavana on ollut julkisuuslain 14 §:n 4 momentissa säädetty viivytyksettömyysvaatimus ja lähtökohtainen kahden viikon enimmäismääräaika. Käräjäoikeus ei ole kuitenkaan reagoinut mainitussa määräajassa mitenkään kantelijan asiakirjapyyntöön – siitä huolimatta, että kantelijan pyytämä tuomio olisi Ritu-rikostuomiosovelluksessa laadittuna ollut tallennettavissa suoraan pdf-tiedostoksi ja sellaisena periaatteessa saman tienkin lähetettävissä kantelijalle hänen pyytämällään tavalla sähköpostitse heti sen jälkeen, kun käräjäoikeuden kanslian rikostiimi oli selvittänyt, minkä asian tuomiosta oli kysymys. Käräjäoikeuden menettely ei siten ole vastannut laissa edellytettyä.

Edellä kerrotun perusteella kiinnitän käräjäoikeuden huomiota asiakirjapyyntöä käsittelevän viivytyksettömyyteen ja siihen, että asiakirjapyyntöä käsittelevä koskevan käräjäoikeuden sisäisen ohjeistuksen on vastattava voimassa olevaa lainsäädäntöä ja hyödynnettävä käytettävissä olevien tietojärjestelmien tarjoamat tekniset keinot riittävässä laajuudessa.

Julkisuuslain 34 §:n 1 momentin mukaan asiakirjan antamisesta ei peritä maksua muun muassa silloin, kun julkinen sähköisesti talletettu asiakirja lähetetään tiedon pyytäjälle sähköpostitse. Mainittu julkisuuslain säännös on erityissäännöksenä ensisijainen säännös suhteessa valtion maksuperustelakiin ja oikeusministeriön maksuperusteasetukseen. Siten käräjäoikeuden laamannin kantelijalle myöhemmin lähettämässä vastauksessa ilmoittamalle, mainitusta maksuperusteasetuksesta johdetulle tuomion jäljennösmaksulle ei ole ollut oikeudellisia perusteita. Kun Ritu-rikostuomiosovelluksessa oleva tuomio saamani selvityksen perusteella on lisäksi aina sisällöltään sama kuin järjestelmästä paperille tulostettu, allekirjoitettu ja arkistoitu ratkaisu, perustetta kantelijan pyynnön maksuttomasta täyttämistävästä poikkeavalle menettelylle ei ole muutenkaan ollut.

Edellä kerrotun perusteella kiinnitän käräjäoikeuden huomiota julkisuuslaissa säädetyn julkisen sähköisesti talletetun asiakirjan sähköpostitse lähettämisen maksuttomuuden noudattamiseen.

Päivitettyyn oikeusministeriön maksuperusteasetukseen on otettu julkisen sähköisesti talletetun asiakirjan maksutta lähettämistä koskeva viittaussäännös julkisuuslakiin. Tähän nähden aihetta toimenpiteisiin ei tältä osin enää ole.

Totean, että kantelijan kertoma käräjäoikeuksien käytännön osittainen epäyhtenäisyys sähköpostitse toimitettavien sähköisesti talletettujen tuomioiden maksuttomaksi katsomisessa on saanut tukea oikeusministeriön lausunnosta. Kun päivitettyyn oikeusministeriön maksuperusteasetukseen on otettu julkisen sähköisesti talletetun asiakirjan maksutta lähettämistä koskeva viittaussäännös julkisuuslakiin, aihetta toimenpiteisiin ei tältä osin enää ole.

Sen kysymyksen osalta, onko tuomioistuinten asiakirjapyyntöjä täyttäessään perusteltua tukeutua paperisina arkistoituihin allekirjoitettuihin tuomioihin vai käytössään olevien sähköisten asiankäsittelyjärjestelmien sähköisiin tallenteisiin ja tulosteisiin, yhdyin edellä päätökseni kohdassa 3.2.2 selostetussa oikeusministeriön lausunnossa esitettyyn. Lisäyksenä siihen totean kuitenkin käsityksenäni, että siinä tapauksessa, että kysymys perittävistä maksuista tulee ajankohdittaiseksi, tuomioistuimen on perusteltua informoida asiakirjaa pyytäneitä myös siitä, että asiakirja on maksutta annettavissa tuomioistuimessa luettavaksi tai jäljennettäväksi.

Edellä mainitussa tarkoituksessa lähetän päätökseni käräjäoikeudelle.

Lähetän päätökseni oikeusministeriölle tiedoksi.

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

Kantelut eivät ole antaneet aihetta muihin toimenpiteisiini.

Oikeuskansleri

Tuomas Pöysti

Oikeuskanslerinsihteeri

Juha Sihto

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

KÄYNTIOSOITE Snellmaninkatu 1 A, Helsinki
POSTIOSOITE PL 20, 00023 Valtioneuvosto

PUHELIN 0295 16001
TELEFAKSI 09 160 23975

E-MAIL etunimi.sukunimi@okv.fi
INTERNET www.okv.fi